

Ivica Boban i Kazališna radionica Pozdravi

Urednice: Maja Đurinović i Višnja Kačić Rogošić

Kada je veliki plesni inovator, teoretičar pokreta i utemeljitelj suvremene plesne misli Rudolf Laban sa svojom Tanzbühne još 1924. gostovao u Zagrebu, kazališni kritičari Josip Kulundžić i Kalman Mesarić dočekuju ga s velikom pažnjom, znanjem i sviješću o novim scenskim pojavama u središnjoj Europi. Zna se da je već Isadora Duncan na samom početku 20. stoljeća nagovijestila preporod svih drugih umjetnosti pod utjecajem novog plesa – pokreta koji ima ishodište u individualnom, osjetljivom, otvorenom, oduhovljenom tijelu; znameniti kazališni autoritet Stanislavski svjedočio je njezinoj pripremi i tu, u tjelesnom, neverbalnom nastupu otkrio specifičnu unutarnju pokretačku snagu, *stvaralački motor*, koji ga je nadahnuo na daljnja umjetnička istraživanja *fizičkog aparata* u radu s glumcima. Glumački, baš kao i plesački instrument treba ustrajati na gipkosti, izražajnosti i osjetljivosti, na jednostavnom, čistom, iskrenom pokretu. Zanimljivo je da Kulundžić, inspiriran Labanom, piše: „Od kulture umjetničkog plesa teatar je oplodjen zadnjim sjemenom... Budućnost teatra, njegov najveći uspon znači: jedinstvena umjetnička slitina svih umjetničkih oblasti. Umjetnički će ples kod toga reći posljednju riječ.“

No kad je točno pedeset godina kasnije, 1974. Ivica Boban osnovala Kazališnu radionicu Pozdravi, jednu od prvih samostalnih izvaninstitucionalnih kazališnih grupa, grupu visoke energije, ludizma, angažmana, protesta i stava, koja je osvojila svjetske festivale, i što nije manje važno: domaću, novu, mladu publiku uvukla u teatar, službene reakcije bile su negativne. Na stranu ideološka, politička kritika zgranuta izvođačkom slobodom igre i buntom spram nepovredljivih autoriteta, koja je rad Ivice Boban i njezinih glumaca ocijenila „prozapadnim“ i „dekadentnim“, ali čuvari struke s velike su visine gledali na „fizički

teatar“ kao alternativnu, inferiornu formu. Kako i sama kaže: „Na Akademiji su studenti u to vrijeme učili samo osnove klasičnog baleta i mačevanje jednom tjedno. Nezamislivo je bilo da se glumac može i plesno izražavati, a plesač glumački. I od tada je jedna od temeljnih odrednica mog istraživanja i rada bilo nastojanje da se te dvije ekspresije spoje u pedagoško-kreativnom procesu i u predstavama u cjelovitu izvedbenu ekspresiju, odnosno da se glumac jednako snažno izražava kroz dramsku riječ i kroz pokret i ples.“¹ I dok je Ivica Boban susretala, otkrivala, surađivala, učila uz najveća imena suvremenog „životnog“ kazališta (kao što su Cicely Berry, Peter Brook, Jerzy Grotowski, Eugenio Barba), u Zagrebu je bila izložena priličnom podcjenjivanju i otporu.

Ivica Boban u kazalište je ušla iz plesa, iz škole Ane Maletić, Labanove učenice, umjetnice i pedagoginje koja je primjenjivala i prenosila principe suvremene teorije i analize pokreta, što je također ishodište rada na scenskom pokretu jer omogućuje preciznu karakterizaciju lika, analizu pokreta i stilizaciju radnje. Maletić je, poput mnogih modernista, ali i kasnijih kazališnih posvećenika tražila ono organsko u biću, arhetipsko u kulturi, vjerujući u kreativnost i kreaciju (za razliku od reprodukcije) kao osnovni pedagoški princip. Učenici Škole suvremenog plesa Ane Maletić uče o sebi i drugima, o tijelu u vremenu/prostoru, i međusobnim odnosima kroz beskrayne improvizacije, što je stalno intuitivno istraživanje i kreativna komunikacija, bez predumišljaja. Oni sistematično razvijaju kinestetički osjećaj (osjećaj za prostor i za druge), prolaze iskustvo kora, grupe koja diše kao jedan organizam, a opet se sastoji od osobnosti, kao i iskustvo partnerstva temeljenog na povjerenju i odgovornosti. Kao što je primijetio jedan kritičar pišući o suvremenom plesnom odgoju: „Ritmika i pla-

stika planski odgajaju prisustvo duha, jačaju koncentraciju pažnje i volje. Mobiliziraju sve čovjekove snage za orijentaciju u prostoru u posebnom i grupnom kretanju. Dakle, bude stvaralačke snage u čovjeku. Uobličavanje doživljaja i zamisli tjelesnim pokretima i njihovo nizaranje i raspored u prostoru, razvijaju čovjekovu stvaralačku fantaziju.“² S takvim kapitalom Ivica Boban dolazi na Akademiju dramskih umjetnosti u Zagrebu, odsjek glume, gdje još, kao posljednja generacija, sluša Branka Gavellu. Upisuje se s idejom o vlastitom scenskom razvoju, ali i vizijom drugačije glume: žive, tjelesne, kreativne i osobne, angažirane i slobodne. Po odlasku Gavelle, na njezin poticaj Kosta Spaić uvodi na Akademiju (1964.) kolegij umjetnosti pokreta koji u početku predaje Ana Maletić, da bi ga ubrzo predala netom diplomiranoj glumici i svojoj bivšoj učenici. Kolegij će pod vodstvom Ivice Boban postati samostalna katedra i jedan od tri glavna predmeta na glumi. Pedeset godina kasnije otvoren je i Odsjek plesa!

Rad sa studentima iz kojega proizlazi i djelovanje Kazališne radionice Pozdravi je bio i ostao temelj kazališnog istraživanja Ivice Boban; to je siguran izvor njezine vječne mladosti i stalna, uzbudljiva avantura osobnih istraživanja uz otkrivanje područja tjelesnog uvijek novim generacijama mladih glumaca uglavnom zatečenim vlastitim „oklopom“ tijela. Od suradnice na scenskom pokretu, plesačice i koreografkinje, do autorice i redateljice, Ivica Boban je polako, ali kontinuirano osvajala i definitivno promijenila prostor hrvatskog glumišta: diskretno, taktično, na rubu (ali opet kao pedagog na samom izvoru kazališne umjetnosti), uporno, sa strašću posvećenika koji, znajući da su u pravu, prihvaćaju poziciju onih-koji-pomiču-brda. Njezin teatar objedinjuje verbalni i tjelesni izraz u jedinstvenu cjelinu, odgaja suvremene glumce cjelovite izvedbene ekspresije, pri čemu čuva korijene kazališne umjetnosti, kao i njegovu srž i smisao: komunikaciju i suosjećanje sa zajednicom. Taj rad zasluženo budi sve veći interes novih generacija teatrologa – činjenica koja je potaknula organizaciju simpozija o kazališnome i pedagoškome radu Ivice Boban upravo kroz prizmu Kazališne radionice Pozdravi i povodom četrdesete obljetnice osnutka te kazališne skupine (*Od Ionesca do Stopparda ili Kazališna radionica Pozdravi nakon 40 godina*, 7. i 8. studenog 2015., Vila Arko, Hrvatski centar ITI) kao i uvodne radionice *Putovanje kroz bijelu masku - Put do sebe kroz drugog* (4. i

5. studenoga 2015., Scena F22, ADU) za pozvane sudionike studente i njihove nastavnike.

Blok rubrika Živa slika posvećena je općenitome praćenju suvremenih i aktivnih kazališnih umjetnika na hrvatskoj sceni kao oblik kontinuirana prikupljanja stručnih uvida u njihov rad. Stoga su tekstovi okupljeni u ovome bloku dio izlaganja i razgovora kojima smo svjedočili na spomenutom simpoziju te pokušavaju barem djelomično predstaviti ideje, događaje, dojmove i naslijeđe koje nam ostavljaju Ivica Boban i Kazališna radionica Pozdravi. Prvi dio tekstova organiziran je kronološki, a započinje razgovorom Mladena Vasaryja i Željka Vukmirice (prvih i možda najpoznatijih članova Kazališne radionice Pozdravi) te je ponajviše vezan uz rad na predstavi *Pozdravi* koja je skupini ne samo dala ime, nego ju je i proslavila širom svijeta što dijelom potvrđuje i tekst Zijaha Sokolovića. O radu skupine dalje govore Slavica Knežević i Urša Raukar sjećajući se pozdravskih predstava s Dubrovačkih ljetnih igara – *Play Držić* i *Hekuba*, dok Ivana Legati opisuje proces rada Ivice Boban s grupom mladih glumaca na predstavi *Kako sada stvari stoje* (premijera Teatar &TD, 31. listopada 1994.) koji se metodološki oslanja na ranije projekte. Mira Muhoberac iz dramaturškoga gledišta analizira režije dvaju Vetranovićevih drama u Kazalištu Marina Držića koje potpisuje Ivica Boban te izvodi analogiju sa stvaralačkim postupcima i tehnikama koji su afirmirani već u Kazališnoj radionici Pozdravi kao i interesom za pisce dubrovačkoga književnoga kruga. Dubravka Crnojević Carić i Blaženka Kovač Carić posvetit će se pedagoškome djelovanju Ivice Boban na ADU u Zagrebu, iskustveno i teorijski utvrđujući njezino povezivanje različitih aspekata izražajnih instrumenata mladih glumaca-studenata. Blok zaokružujemo udžbeničkim materijalom – tekstem Ivice Boban kojim precizno ocartava sve faze proizvodnoga i istraživačkoga iskustva na radionici *Putovanje kroz bijelu masku - Put do sebe kroz drugog* nudeći i svjedočanstva sudionika i omogućujući nam detaljnu rekonstrukciju svoga rada.

¹ Ivica Boban, „Tjelesni izraz i koreografija u dramskim predstavama / Od koreografije kao dekorativnog umetka do autentičnog autorskog glumačkog izraza i integralnog jezika teksta predstave“, *Književna revija*, br. 1/2, Ogranak Matice hrvatske Osijek, 2013.

² *Ritmika / Jedan suvremeni oblik odgoja*, V, *Vjesnik*, 22. svibnja 1957.